

Azərbaycan təsviri incəsənətinin inkişafında mühüm rol oynamış Əzim Əzimzadə dövrünün görən gözü, danışan dili olub. O, yaşadığı cəmiyyətin ağrı-acısını, sevincini və gündəlik həyatını fırçası ilə canlandıraraq sənəti ilə insanları düşündürüb. Ə.Əzimzadənin əsərlərinə baxdıqca dövrün həqiqəti göz önünə gəlir. Onun yaradıcılığı həm milli mədəniyyətimizin dəyərli səhifəsi, həm də maarifçilik ideyalarının daşıyıcısı kimi böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Azərbaycan karikatura sənətinin banisi

1880-ci il 7 mayda anadan olan rəssam ibtidai təhsilini rus-tatar məktəbində almış, yaradıcılığı boyu əsrlərdən bəri formalaşan Təbriz Azərbaycan miniatur məktəbinin və rus rəssamlıq məktəbinin ənənələrindən bəhrələnib. Görkəmli rəssam Azərbaycan rəssamlıq sənətində yeni ciğır açıb. Rəssamlığa "Molla Nəsrəddin" jurnalında başlayıb, Azərbaycan satirik qrafikasının əsasını qoyub. Ə.Əzimzadə kasıb ailədə doğulsa da, uşaqlıqdan rəssamlığa həvəsi olub.

Əzim Əzimzadənin babası Əbdüləzim kasıb bir bəna olub, atası Aslan kişi də ailə peşəsini davam etdirib. Atasının vəfatından sonra Aslan kişi ailəsi ilə birgə Bakıya köçməyə qərar verir. Onun beş övladı olsa da, biri sağ qalır və o da babasının adını daşıyan Əzim olur. Yeddi yaşında ikən atası yeganə övladını mollaxanaya yazdırır. Ə.Əzimzadə qısa müddətdə ərəb əlifbasını və "Quran"ı oxumağı öyrənir, amma günlərin birində rəngli karandaşlarla rəsm çəkdiyi üçün mollaxanadan qovulur. Əzimi bu səbəblə bir neçə dəfə tənbeh edən molla axırda tənğə gəlib deyir ki, daha buralara gəlmə. O, məhəllədə də bir parça kömürlə cizmaqara edər, küçədə rənglənməmiş divar, səki qoymazdı. Hətta qonşular da tez-tez şikayətə gələrdilər. Lakin bütün bunlar onu öz yolundan, sevdiyi sənətdəndöndərə bilmədi. Atasından xəbərsiz rus-tatar məktəbinə daxil olur və buranı əla qiymətlərlə başa vurur.

1906-cı ildən "Molla Nəsrəddin", "Baraban", "Zənbur", "Tuti", "Kəlniyyət" və sair jurnalların səhifələrində satirik karikaturalarını nəşr etdirib. Bununla da satirik qrafikasının əsasını qoyan görkəmli rəssamın əsərlərində tənqid hədəfində cəmiyyətin müxtəlif təbəqə-

lərinin mənfi ünsürləri, xəsis tacirlər, fırıldaqçı din xadimləri, şarlatanlar olub. Rəssam mənfi surətləri gah kəsərli yumor, gah yumşaq kinayə ilə kəskin satira atəsinə tutur, müxtəlif sosial təbəqələrə məxsus tiplərin iç üzünü açardı. Əzim Əzimzadə, həmçinin "İt boğuşdurma", "Kişi arvadını döyür", "Varlı evində toy", "Su üstündə dava", "Köhnə bakılılar" kimi əsərlərində qadın hüquqsuzluğuna, ədalətsizliyə qarşı çıxış edib.

Əzim Əzimzadə Durov adlı rəssamla tanışlıqdan sonra peşəkar sənətə daha da bağlanıb. Lakin cəmiyyətin stereotipləri və maddi çətinliklər ona mane olurdu. Bütün bunlara rəğmən, o, "Molla Nəsrəddin" jurnalında satirik əsərlərini çap etdirməyə davam etdi. Rəssamın karikaturaları cəmiyyətin güzgüsü idi. Onun əsərlərində sosial ədalətsizlik, qadın hüquqsuzluğu, fanatizm, cahillik və ikiüzlülük tənqid olunurdu. "Köhnə Bakı tipləri" və "100 tip" kimi əsərləri bu baxımdan xüsusilə seçilir. O, həmçinin M.Ə.Sabirin "Hophopnamə"sinə çəkdiyi illüstrasiyalarla kitab qrafikasının əsasını qoyub, teatr dekorasiyası və geyim eskizləri də maraqla qarşılanıb. Əsərləri bir çox ölkələrdə nümayiş olunub. 1920-1943-cü illərdə pedaqoji fəaliyyət göstərmiş və Azərbaycan Rəssamlıq Texnikumunun direktoru olub.

Sənətkarın "Neft qurbanı" əsərində XX əsrin əvvəllərində Bakının neft mədənlərində hökm sürən ağır və təhlükəli əmək şəraiti əks olunub. Ə.Əzimzadə faciəvi hadisəni acı satira ilə təqdim edərək, neft uğrunda həyatlarını itirən fəhlələrin taleyindən bəhs edir. Ucuz işçi qüvvəsi kimi istifadə olunan insanların ölümləri adi hal kimi göstərilir. Rəssam

neft quyusuna kəndirle sallanan fəhlə obrazı ilə bir parça çörək uğrunda qurban verilən həyatı əks etdirir. Əsərdə dua edən molla və dərhal yeni fəhlə axtaran sahibkar təsvirləri isə sosial laqeydliyi və riyakarlığı önə çəkir.

"Novruz bayramı" əsərində isə rəssam xalqımızın Novruz bayramına olan sevgisini yansıdır, bazar, küçə və həyətlərdəki şadyanlığı təsvir

edərək bayramın əsl ovqatını tamaşaçıya çatdırır. Rəssam sulu boya ilə şux rənglərdən istifadə edərək bayramın sevincini və el şənliyini yüksək bədii dildə təqdim etmişdir. "Kişi toyu" əsərində isə rəssam XX əsrin əvvəllərinə aid kişi toyunda baş verən səhnələri satira ilə əks etdirir. Qadın paltarları geyinmiş kişinin məzhəkə məqsədilə kişi məclisinə gətirilməsi, çürük meyvə atılması kimi səhnələr əyləncə adı ilə təqdim edilib. Ə.Əzimzadə bu səhnəni Azərbaycan xalqının zəngin adət-ənənələrinin təhrif olunması kimi qiymətləndirərək tənqid edib.

Əzim Əzimzadənin zəngin irsi bu gün də böyük ehtiramla yad olunur. Onun adını daşıyan Bakı Rəssamlıq Texnikumu və ölkəmizin küçələri, yaşadığı evdə yaradılan ev-muzeyi və yaxınlıqdakı bağda ucaldılmış büstü sənətkara olan xalq sevgisinin ifadəsidir. 1967-ci il

də Zeynəb Kazımova tərəfindən çəkilmiş sənədli film onun həyat və yaradıcılığına həsr olunmuş ilk ekran işlərindən biri olmuşdur. 2019-cu ildə Əzimzadənin əsərləri Azərbaycan Respublikasında dövlət varidatı elan edilmiş, 2022-ci ildə isə Bakıda keçirilən Bakı Dizayn Festivalı onun yaradıcılığına həsr olunmuşdur. Rəssamın sənəti və əsərləri bu gün də Azərbaycan rəsamlığında öz təsirini göstərir.

Nurcan SÜLEYMANOVA,
"Respublika".